

คู่มือโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตร (พืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว)

หลักการและเหตุผล

พืชตระกูลถั่ว นับเป็นพืชที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นพืชอายุสั้น ใช้น้ำน้อย ช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน นอกจากนี้พืชตระกูลถั่วยังเป็นพืชที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยใช้บริโภคและเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปต่างๆ แต่ผลผลิตพืชตระกูลถั่วในประเทศไทยมีไม่เพียงพอ ต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท และพื้นที่การเพาะปลูกมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปี 2567 พบว่าประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วลิสง จำนวน 84,294 ไร่ 609,756 ไร่ และ 68,074 ไร่ ปริมาณผลผลิต 22,737 ตัน 94,236 ตัน 25,033 ตัน และปริมาณการนำเข้า 3,125 พันตัน 55,227 ตัน และ 58,985 ตัน ตามลำดับ สำหรับสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรมีการเพาะปลูกพืชตระกูลถั่วลดลง เนื่องจากเกษตรกรขาดแรงจูงใจในการเพาะปลูก ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชตระกูลถั่วต่ำเมื่อเทียบกับพืชแข่งขันชนิดอื่นๆ เกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง พืชตระกูลถั่วมีการเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ ผลผลิตต่ำ ไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาต่ำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มทำการผลิตพืชตระกูลถั่วในรูปแบบแปลงใหญ่ โดย มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน
2. เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

เป้าหมาย/สถานที่ดำเนินการ

1. เป้าหมายการดำเนินงานรวมทั้งสิ้น 29 แปลง เกษตรกร จำนวน 1,404 ราย ประกอบด้วย
แปลง ปี 2566 (แปลงปีที่ 3) จำนวน 6 แปลง เกษตรกร จำนวน 401 ราย
แปลง ปี 2567 (แปลงปีที่ 2) จำนวน 12 แปลง เกษตรกร จำนวน 623 ราย
แปลง ปี 2568 (แปลงปีที่ 1) จำนวน 11 แปลง เกษตรกร จำนวน 400 ราย
2. พื้นที่ดำเนินการ จำนวน 14 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน น่านแพร่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น
กำแพงเพชร พะเยา ลำปาง มหาสารคาม อำนาจเจริญ เชียงใหม่ เพชรบูรณ์ ศรีสะเกษ และอำนาจเจริญ

กิจกรรม และวิธีการดำเนินการ

กรมส่งเสริมการเกษตรยังคงมีการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตรประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2568 ต่อเนื่องจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ซึ่งในขณะนี้โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตรได้ดำเนินการมาถึงปีที่ 10 แล้ว จึงมีการจำแนกประเภทแปลงใหญ่ไว้ตามปี พ.ศ. อย่างชัดเจน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 และ 2568 ตามลำดับ

สำหรับแปลง ปี 2568 นั้น เป็นแปลงใหม่ที่มีการรวมกลุ่มการผลิต การตลาด และจะต้องขอความเห็นชอบและรับรองแปลงจากคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัด (SC) เพื่อแจ้งผลการรับรองให้หน่วยงานที่รับผิดชอบทราบผลการพิจารณา พร้อมทั้ง แจ้งกรมส่งเสริมการเกษตรทราบ เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อไป

นอกจากนี้แปลงใหญ่พืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วในแต่ละปี ยังได้มีการจำแนกขนาด (size) ของแปลงตนเองตามจำนวนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของแปลง ดังนี้

- (1) size S คือ มีสมาชิกลดกว่า 51 ราย
- (2) size M คือ มีสมาชิกเท่ากับ 51 – 70 ราย
- (3) size L คือ มีสมาชิกเท่ากับ 71 – 100 ราย
- (4) size XL คือ มีสมาชิกมากกว่า 100 รายขึ้นไป

การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาแปลงใหญ่พืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วในแต่ละปี มีดังนี้

โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นโครงการที่มีการบูรณาการการทำงานจากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งผลให้ในแปลงใหญ่พืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วใน 1 แปลง มีกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหลายหน่วยงาน **สำหรับกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตร** มีสาระสำคัญที่จังหวัด/อำเภอควรดำเนินการดังนี้

กิจกรรม	แปลง ปี 2566	แปลง ปี 2567	แปลง ปี 2568
1. จัดเวทีวิเคราะห์ประเมินศักยภาพ	1. จัดเวทีวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพ 5 ด้านได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้า การบริหารจัดการ และการตลาด 2. จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเกษตร และผลประเมินศักยภาพ	1. จัดเวทีวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพ 5 ด้านได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้า การบริหารจัดการ และการตลาด 2. จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเกษตร และผลประเมินศักยภาพ	1. จัดเวทีวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพ 5 ด้านได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้า การบริหารจัดการ และการตลาด 2. จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเกษตร และผลประเมินศักยภาพ
2. จัดเวทีวิเคราะห์และออกแบบตามกรอบแนวทางการพัฒนา	1. วิเคราะห์และประมวลผลการประเมินศักยภาพการผลิต 2. ออกแบบกรอบแนวทางการพัฒนารายแปลง ตามผลการประเมินศักยภาพ ยึดหลักการดำเนินการแบบบูรณาการ	1. วิเคราะห์และประมวลผลการประเมินศักยภาพการผลิต 2. ออกแบบกรอบแนวทางการพัฒนารายแปลง ตามผลการประเมินศักยภาพ ยึดหลักการดำเนินการแบบบูรณาการ	1. วิเคราะห์และประมวลผลการประเมินศักยภาพการผลิต 2. ออกแบบกรอบแนวทางการพัฒนารายแปลง ตามผลการประเมินศักยภาพ ยึดหลักการดำเนินการแบบบูรณาการ
3. การดำเนินงานส่งเสริมการผลิตตามกรอบแนวทางการพัฒนา	1. ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร เน้นการพัฒนาคุณภาพ การเชื่อมโยงการตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม 2. สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิต	1. ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร เน้นการพัฒนาคุณภาพ พัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การเชื่อมโยงการตลาด 2. สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิต	1. ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร และบริหารจัดการ เน้นด้านการลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การบริหารจัดการกลุ่ม และการตลาด 2. สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิต
4. การรายงานผลการดำเนินงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์เปรียบเทียบก่อนและหลังดำเนินงานโครงการประเมินผลการเรียนรู้ การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกร และจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการให้กรมฯ ทราบ หลังสิ้นสุดการดำเนินโครงการ		

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน มีดังนี้

1. การจัดเวทีวิเคราะห์ประเมินศักยภาพ

1.1 จัดเวทีวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพ 5 ด้านได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้า การบริหารจัดการ และการตลาด

1.1.1 การประชาสัมพันธ์ชี้แจงเกษตรกร

1.1.2 การวิเคราะห์และประเมินศักยภาพ 5 ด้านได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้า การบริหารจัดการ และการตลาด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทบทวนและปรับปรุงแผนและเป้าหมายการพัฒนาของกลุ่ม

1.2 การจัดเก็บ วิเคราะห์ข้อมูลด้านการเกษตร และผลประเมินศักยภาพ

1.2.1 การจัดเก็บข้อมูล โดยจัดทำทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูลระบบ Co-farm.doae.go.th

1) แปลงใหญ่ ปี 2566 ร่วมกับทีมงานผู้จัดการและเกษตรกรสมาชิก

- ทบทวนบัญชีรายชื่อและข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกให้เป็นปัจจุบัน

- ประเมินผล และจัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่ม/สมาชิกในปีที่ผ่านมา ในประเด็นต่างๆ เช่น ผลผลิตที่ได้ ต้นทุนการผลิต คุณภาพมาตรฐานการผลิต และการตลาด

- ปรับปรุงข้อมูลในระบบ

2) แปลงใหญ่ ปี 2567 ร่วมกับทีมงานผู้จัดการและเกษตรกรสมาชิก

- ทบทวนบัญชีรายชื่อและข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกให้เป็นปัจจุบัน

- ประเมินผล และจัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่ม/สมาชิกในปีที่ผ่านมา ในประเด็นต่างๆ เช่น ผลผลิตที่ได้ ต้นทุนการผลิต คุณภาพมาตรฐานการผลิต และการตลาด

- ปรับปรุงข้อมูลในระบบ

3) แปลงใหญ่ปี 2568

- จัดทำบัญชีรายชื่อสมาชิก รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการให้ครบถ้วนตามเงื่อนไขในการดำเนินงานในรูปแบบแปลงใหญ่

- เปิดแปลงและบันทึกข้อมูลสมาชิกในระบบให้ครบถ้วน เมื่อผ่านการรับรองจากคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัด (SC) แล้ว

1.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเกษตร และผลประเมินศักยภาพ ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการประเมินศักยภาพ 5 ด้านมาวิเคราะห์และจัดทำแนวทางการพัฒนาการผลิต และออกแบบการผลิตรายแปลง

2. จัดเวทีวิเคราะห์และออกแบบตามกรอบแนวทางการพัฒนา

1. วิเคราะห์ประเมินศักยภาพรายแปลง โดยจัดเวทีวิเคราะห์ประเมินศักยภาพรายแปลง เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาและแผนรายแปลง (แปลงใหญ่ปี 2566 แปลงใหญ่ ปี 2567 และแปลงใหญ่ปี 2568)

2. ออกแบบกรอบแนวทางการพัฒนารายแปลง ตามผลการประเมินศักยภาพ ยึดหลักการดำเนินการแบบบูรณาการ

3. การดำเนินงานส่งเสริมการผลิตตามกรอบแนวทางการพัฒนา

แปลงปี 2566

1. การถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร (เน้นการพัฒนาคุณภาพ การเชื่อมโยงการตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม) ดำเนินการโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วคุณภาพดีโดยเน้นการบริหารจัดการร่วมกัน รวมกันผลิต และรวมกันจำหน่าย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับราคา **ทั้งนี้ จังหวัด/อำเภอ** สามารถนำตัวอย่างหลักสูตรสำหรับการส่งเสริมการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วแบบแปลงใหญ่แห่งโลกอนาคต มาประยุกต์ใช้ได้ตามความต้องการของเกษตรกรและให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้านการพัฒนาคุณภาพ โดยจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ อบรมการร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ จากหน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตร และที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะเป็นภาคบรรยายหรือฝึกปฏิบัติควบคู่กับการศึกษาดูงานจากแปลงตัวอย่างเพื่อให้เกิดการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพ

2) การสนับสนุนการรวมกลุ่ม มีการบริหารจัดการร่วมกัน รวมกันผลิต และรวมกันจำหน่าย มีตลาดรองรับแน่นอน โดยใช้แนวทางการพัฒนา Smart Group ของกรมส่งเสริมการเกษตร

3) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้านการตลาด การเชื่อมโยงการตลาด โดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 10,800 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 16,200 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 21,600 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 27,000 บาท

2. สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิต (สนับสนุนปัจจัย/วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ จำนวน 545 แปลง) สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิต เป็นการสนับสนุนวัสดุ เพื่อประกอบการให้ความรู้ด้านการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตร เช่น การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบสารสนเทศ เป็นต้น โดยดำเนินการตามความต้องการของกลุ่ม มีค่าใช้จ่าย ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 40,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 45,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 50,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 60,000 บาท

แปลงปี 2567

1. การถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร (เน้นการพัฒนาคุณภาพ พัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การเชื่อมโยงการตลาด) ดำเนินการโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเน้นการผลิต แบบปลอดภัย ลดการใช้สารเคมี การใช้พันธุ์ดีตรงตามความต้องการของตลาด การดูแลสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับราคา **ทั้งนี้ จังหวัด/อำเภอ** สามารถนำตัวอย่างหลักสูตรสำหรับการส่งเสริมการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วแบบแปลงใหญ่แห่งโลกอนาคต มาประยุกต์ใช้ได้ตามความต้องการของเกษตรกรและให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่ม อบรมการร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ จากหน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตร (เช่น การจัดการศัตรูพืช การจัดการดิน น้ำ ปุ๋ย เป็นต้น) และที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะเป็นบรรยายหรือฝึกปฏิบัติควบคู่กับการศึกษาดูงานจากแปลงตัวอย่างเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม

2) สนับสนุนการรวมกลุ่ม มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปแบบแปลงใหญ่ดำเนินการโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยการจัดเวทีพบปะระหว่างผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและการตลาดในพื้นที่ โดยการบูรณาการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งให้ทุกภาคส่วนเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งด้านการผลิตและการตลาด ส่งผลให้เกิดการเจรจาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้าได้ในอนาคต โดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 10,800 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 16,200 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 21,600 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 27,000 บาท

2. สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิต (สนับสนุนปัจจัย/วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้) สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิตเป็นการสนับสนุนวัสดุ เป็นการสนับสนุนวัสดุ เพื่อประกอบการให้ความรู้ด้านการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตร เช่น การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบสารสนเทศ เป็นต้น โดยดำเนินการตามความต้องการของกลุ่ม มีค่าใช้จ่าย ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 40,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 45,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 50,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 60,000 บาท

แปลงปี 2568

1. การถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร (เน้นด้านการลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การบริหารจัดการกลุ่ม และการตลาด) เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่ Smart Farmer และความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร/องค์กร/วิสาหกิจชุมชน การตลาดและเชื่อมโยงการตลาด **ทั้งนี้ จังหวัด/อำเภอ** สามารถนำตัวอย่างหลักสูตรสำหรับการส่งเสริมการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วแบบแปลงใหญ่แห่งโลกอนาคตมาประยุกต์ใช้ได้ตามความต้องการของเกษตรกรและให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้านการลดต้นทุนการผลิต /เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยจัดอบรมถ่ายทอดความรู้จากบูรณาการร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ จากหน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตร (เช่น การจัดการศัตรูพืช การจัดการดิน น้ำ ปุ๋ย เป็นต้น) และที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะเป็นภาคบรรยายหรือฝึกปฏิบัติควบคู่กับการศึกษาดูงานจากแปลงตัวอย่างเพื่อให้เกิดการนำมาประยุกต์ใช้ในการลดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

2) การสนับสนุนการรวมกลุ่ม มีการบริหารจัดการร่วมกัน รวมกันผลิต และรวมกันจำหน่าย มีตลาดรองรับแน่นอน โดยใช้แนวทางการพัฒนา Smart Group ของกรมส่งเสริมการเกษตร

3) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้านการตลาดและเชื่อมโยงการตลาด โดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 10,800 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 16,200 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 21,600 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 27,000 บาท

2. สนับสนุนวัสดุการเกษตรเพื่อพัฒนาการผลิต (สนับสนุนปัจจัย/วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้) จัดทำแปลงเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเป็นการทดสอบหรือสาธิตเทคโนโลยีในประเด็นที่เกษตรกรต้องการทราบหรือเทคโนโลยีที่ต้องการชักชวนให้เกษตรกรพัฒนา ภายใต้ความเห็นชอบของสมาชิกและบูรณาการกับหน่วยงานวิชาการในพื้นที่ (กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน สถาบันการศึกษา เป็นต้น) โดยดำเนินการตามความต้องการของกลุ่ม มีค่าใช้จ่าย ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 45,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 50,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 60,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 70,000 บาท

หมายเหตุ : ส่งเสริมการจัดทำแปลงทดสอบระบบกระบวนการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว ดำเนินการโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) คัดเลือกพื้นที่ที่จะจัดทำแปลงทดสอบระบบกระบวนการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

- 1.1) เป็นแปลงที่มีศักยภาพและความพร้อมของสมาชิกในแปลงปี 2567
 - 1.2) พื้นที่ควรมีขนาดไม่น้อยกว่า 10 ไร่
 - 1.3) เป็นพื้นที่มีพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วชนิดเดียวกันกับที่เสนอขอเป็นแปลงใหญ่ และควรเป็นพื้นที่ให้ผลผลิตต่อเนื่องกันแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ฤดูกาล
 - 1.4) ควรอยู่ในบริเวณที่มีการผลิตของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่เพื่อที่จะสามารถให้เกษตรกรในพื้นที่แปลงใหญ่มาศึกษาดูงานในพื้นที่ได้
 - 1.5) อาจอยู่ติดถนน หรือพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวก ผู้คนผ่านไปมาสามารถมองเห็นได้ง่าย
 - 1.6) เกษตรกรเจ้าของพื้นที่มีความพร้อม ขยันหมั่นเพียร เสียสละ สามารถเป็นวิทยากรอบรมได้เป็นอย่างดีและ/หรือขยายผลความสำเร็จต่อไปยังเกษตรกรรายอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.7) มีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมโครงการและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดในการดำเนินการ ตลอดจนคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่
- 2) ดำเนินการจัดทำแปลงทดสอบระบบกระบวนการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วตามโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตร ดังนี้
- 2.1) จัดทำแปลงทดสอบระบบกระบวนการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อใช้เป็นจุดสาธิตและถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่ในพื้นที่ โดยรัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับจัดทำป้ายแปลงเรียนรู้ คำวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี ค่าเตรียมดิน ฯลฯ ค่าวัสดุสำนักงานหรืออื่น ๆ ที่มีความจำเป็นในการจัดทำแปลง โดยให้เน้นหนักตามผลการวิเคราะห์จากกิจกรรมที่ 2
 - 2.2) จัดทำป้ายแปลงเรียนรู้ ขนาด 1 เมตร x 1.5 เมตร ปรากฏรายละเอียด ประกอบด้วย ชื่อเจ้าของสวน ที่ตั้งแปลง และชื่อแปลงทดสอบระบบกระบวนการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว เช่น แปลงทดสอบระบบกระบวนการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว (ถั่วเหลือง) โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ถั่วเหลือง) จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น
- 3) จัดทำข้อมูลแปลงทดสอบระบบกระบวนการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่เพื่อปรับเปลี่ยนผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตร

4. การรายงานผลการดำเนินงาน

สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์เปรียบเทียบก่อนและหลังดำเนินงานโครงการประเมินผลการเรียนรู้ การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรและจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการให้กรมฯ ทราบหลังสิ้นสุดการดำเนินโครงการ

เป้าหมายแปลงใหญ่พืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว จำนวน 29 แปลง

ปี	จังหวัด	ชนิดสินค้า	จำแนกขนาดแปลง (Size) /จำนวนสมาชิก
2566	แม่ฮ่องสอน	ถั่วเหลือง	S (37 ราย)
		ถั่วลิสงลายเสือ	S (30 ราย)
	น่าน	ถั่วลิสง	XL (198 ราย)
	แพร่	ถั่วเขียวผิวดำ	S (33 ราย)
	กาฬสินธุ์	ถั่วลิสง	M (59 ราย)
	ขอนแก่น	ถั่วลิสง	S (44 ราย)
2567	กำแพงเพชร	ถั่วเหลือง	S (30 ราย)
	แม่ฮ่องสอน	ถั่วลิสงลายเสือ	S (45 ราย)
	พะเยา	ถั่วเขียว	S (30 ราย)
	พะเยา	ถั่วเขียว	S (36 ราย)
	พะเยา	ถั่วเขียว	S (36 ราย)
	พะเยา	ถั่วลิสง	L (79 ราย)
	ลำปาง	ถั่วลิสง	XL (136 ราย)
	กาฬสินธุ์	ถั่วลิสง	S (33 ราย)
	กาฬสินธุ์	ถั่วลิสง	S (33 ราย)
	ขอนแก่น	ถั่วเหลือง	M (60 ราย)
	มหาสารคาม	ถั่วลิสง	S (40 ราย)
	อำนาจเจริญ	ถั่วลิสง	M (64 ราย)
2568	เชียงใหม่	ถั่วลิสง	S (40 ราย)
	เพชรบูรณ์	ถั่วเขียว	S (33 ราย)
		ถั่วเขียว	S (35 ราย)
		ถั่วเขียว	S (30 ราย)
	แม่ฮ่องสอน	ถั่วแดงหลวง	S (30 ราย)
	กาฬสินธุ์	ถั่วลิสง	M (55 ราย)
		ถั่วลิสง	S (30 ราย)
	ศรีสะเกษ	ถั่วเหลือง	S (48 ราย)
		ถั่วลิสง	M (65 ราย)
	อำนาจเจริญ	ถั่วลิสง	S (34 ราย)
		ถั่วเขียว	S (45 ราย)
	รวม	29 แปลง	

ตัวอย่าง หลักสูตรสำหรับการส่งเสริมการผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วแบบแปลงใหญ่แห่งโลกอนาคต

1. หลักสูตร "เทคโนโลยีการเกษตรแม่นยำสำหรับพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว"

เนื้อหาหลัก :

- การใช้เซ็นเซอร์ IoT ในการจัดการแปลง
- ระบบให้น้ำและปุ๋ยอัตโนมัติ
- การใช้โดรนในการพ่นสารเคมีและปุ๋ยเคมีในการจัดการแปลง
- การใช้เทคโนโลยี AI ในการวิเคราะห์และคาดการณ์ผลผลิต

2. หลักสูตร "การผลิตพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วแบบยั่งยืนในยุคโลกร้อน"

เนื้อหาหลัก :

- เทคนิคการอนุรักษ์ดินและน้ำในระบบการปลูกพืชตระกูลถั่วแบบแปลงใหญ่
- การใช้ระบบการปลูกพืชหมุนเวียนและพืชแซมเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน
- การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานโดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพและการควบคุมทางชีวภาพ
- การวางแผนการผลิตตามการคาดการณ์สภาพอากาศระยะยาว
- เทคนิคการจัดการดินและการอนุรักษ์น้ำในพื้นที่แห้งแล้ง
- การใช้พลังงานทดแทนในกระบวนการผลิตและแปรรูป
- การสร้างระบบนิเวศเกษตรที่เกื้อกูลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

3. หลักสูตร "การตลาดและห่วงโซ่อุปทานสำหรับพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่วในยุคดิจิทัล"

เนื้อหาหลัก :

- การตรวจสอบย้อนกลับและรับรองคุณภาพผลผลิต
- การซื้อขายออนไลน์สำหรับเกษตรกร
- การวิเคราะห์แนวโน้มตลาดโลกด้วย AI และการปรับตัวของเกษตรกร
- การสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการแปรรูปและนวัตกรรมผลิตภัณฑ์
- การจัดการโลจิสติกส์แบบอัจฉริยะสำหรับผลผลิตทางการเกษตร

4. หลักสูตร “การแปรรูปและการสร้างมูลค่าเพิ่ม”

เนื้อหาหลัก :

- เทคโนโลยีการแปรรูปขั้นสูงเพื่อรักษาคุณค่าทางโภชนาการของพืชตระกูลถั่ว
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์นวัตกรรมจากพืชตระกูลถั่วเพื่อตอบสนองตลาดอาหารเพื่อสุขภาพ
- ความรู้เกี่ยวกับการสารสำคัญจากถั่วเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมอาหารและยา

หมายเหตุ : แต่ละหลักสูตรนี้มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการทำเกษตรแบบแปลงใหญ่ ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงความยั่งยืนและการตอบสนองต่อความท้าทายในอนาคต ทั้งนี้ จังหวัด/อำเภอ สามารถเลือกหลักสูตรตามความต้องการของเกษตรกรและให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่